

Man kan formentlig konstatere, at dansk bilateral bistand har gjort – og fortsat bør gøre – meget for den første type rettigheder, leveminimumsrettighederne, og mindre for de sidste to typer rettigheder.

Der breder sig i disse år en erkendelse af, at bistandsindsatsen formentlig vil blive mere effektiv, hvis man *samtidig* iværksætter aktiviteter, der har gavnlige virkninger for alle tre typer rettigheder. Summen af denne indsats vil være større end elementerne. Der resterer derfor en stor opgave i at kombinere varetagelsen af disse rettigheder i en samlet strategi for vores samarbejdslande, jf. nedenfor under afsnit 5. og 8.5.

4. Nogle antagelser om ulandsbistand og menneskerettigheder

Dansk udviklingsbistand synes i praksis at have været præget af nogle *antagelser* om sammenhængen mellem forskellige menneskeretlige standarder, som, hvis de fortsat spiller en rolle, bør revideres. Man kan nævne følgende indhold:

I. Den første antagelse: »hvis vi søger at støtte økonomiske og sociale rettigheder, vil dette automatisk føre til en bedre beskyttelse af civile og politiske rettigheder«.

Dette er formentlig ikke tilfældet. Hvis man ser på Sydkorea eller Østeuropa, vil man se klare eksempler på, at der ikke er en sådan umiddelbar sammenhæng.

Rettighederne påvirker og styrker derimod hinanden gensidigt.

Undertiden kan man få en svag fornemmelse af, at der ligger en ubehagelig undertone i opfattelsen af, at varetagelsen af civile og politiske rettigheder kan »vente til senere«. Denne opfattelse synes at indebære, at civile og politiske rettigheder er et overskudsfænomen, som f.eks. borgerne i Afrika endnu »ikke har brug for«. Der må tages afstand fra en sådan holdning.

Man må med andre ord støtte alle typer rettigheder samtidig.

II. Den anden antagelse: »civile og politiske rettigheder koster ikke noget. De kommer af sig selv og kræver ingen investeringer«.

Denne opfattelse svarer ikke til virkeligheden. Opfyldelse af civile og politiske rettigheder er ikke blot et spørgsmål om at bede staten om at ophøre med at iværksætte krænkelser af retten til livet, retten til forsamlings- og ytringsfrihed, ophøre med brug af tortur m.v. Det er også et spørgsmål om ressourcer og uddannelse. Som eksempel kan nævnes, at ordentlige advokater, som kan virke frit og som folk har råd til, kræver uddannelse og ressourcer, en god og human politistyrke koster penge, et retfærdigt retsapparat kræver uddannelse af dommere og en ordentlig lovgivning.

Man må med andre ord se i øjnene, at et vel fungerende og retfærdigt retsapparat er en langsigtet investering, som i ressourcemæssigt omfang kan sammenlignes med omkostningerne ved at etablere et sundhedsvæsen.

III. Den tredje antagelse: »retlige institutioner spiller ingen væsentlig rolle for håndhævelsen og gennemførelsen af menneskeretsstandarder«. Denne holdning støder man af og til på. Den er bemærkelsesværdig, fordi vi jo selv lægger ganske megen vægt på vore egne domstole, vore egne ombudsmænd. Hvorfor skulle det forholde sig væsentligt anderledes andre steder?

IV. Den fjerde antagelse: »interesse for og støtte til realisering af civile og politiske rettigheder er en større indblanding end støtte til projekter af økonomisk karakter«.

Antagelsen indebærer formentlig *ikke*, at økonomisk bistand ikke er en kraftig påvirkning af et fattigt udviklingsland – for det er det naturligvis. Ofte vil påvirkningen være mere gennemgribende end ved andre former for bistand.

Det, antagelsen med en vis ret kan siges at påpege, er, at regeringerne i nogle af vores samarbejdslande ikke har noget imod, at der spredt i enklaver leveres en skole eller en fabrik, fordi det betyder ingenting for den overordnede magtfordeling i landet. Hvis vi derimod begynder at interessere os for jordreformer og bekæmpelse af diskrimination af fattige i et land, hvor regeringen reelt opretholder en feudal til-